

ANMELDELSER

OMAR CARLIER: Entre nation et jihad: Histoire sociale des radicalismes algériens. Paris: Presses de Sciences Po 1995. 443 sider. ISBN 2-7246-0671-X, pris kr. 250.

Omar Carlier er algersk politolog med hovedinteresse i den algerske nationalistbevægelses historie fra 1920 til revolutionen i 1954. Hans bog udgør en sammenskrivning af tidligere publicerede artikler. Første del omhandler fremkomsten af de sfærer og politiske aktører, der var med til at skabe nationalistbevægelsen. Anden del beskriver fremkomsten af den enhedsideologi, der efter uafhængigheden har domineret det politiske liv, og i et indlednings- og afslutningskapitel sammenligner Carlier den aktuelle islamistbevægelse med nationalistbevægelsen.

I første del beskriver Carlier således, hvorledes kernen i den algerske nationalistbevægelse udgik fra grupper, der var velintegrerede i byerne og samtidig var kendetegnet ved at have deres basis blandt småhandelnde, håndværkere etc. Men det var især ungdommen, som, via familieforbindinger, gade- og lokalkvartersbekendtskaber, blev inddraget i nye socialiseringsformer i 20'erne og 30'erne. De franske skoler for indfødte var en af disse. Her lærte de senere nationalister ideer om den sociale kontrakt mellem stat og indbyggere, om rationalitetens idealer, om et meritokrati, der betragter individer som lige med hensyn til muligheder inden for systemet, om skellet mellem leg og arbejde etc. Skolerne bragte samtidig de unge ind i en fransk sprogverden, men gav dem ikke adgang til kolonisamfundets poster. Uden at glemme muslimske heltepersoner fra barndomshjemmet begyndte man at diskutere forskellen på det, man lærte, og den virkelighed, man så, hvilket åbnede for fremkomsten af nye idealer og utopier.

Pressen var også et nyt fænomen, som man læste og kommenterede, hvilket åbnede for en større verden og skabte et nyt forhold mellem øje, øre og skrift. I biograferne så man ægyptiske film, som ændrede grænserne for moral-

opfattelser, i spejderbevægelsen og sportsklubber lærte man et nyt forhold til sin krop, og ungdomsbegrebet blev indpodet som social kategori. Fagforeningerne, foreninger og diskussionsklubber (*nadi'er*) – hvor gængse autoritetsforhold kunne omgås – så dagens lys og samlede medlemmerne omkring et fælles socialt eller kulturelt emne. Men det var på gaden, på tomter, i garager og i private værelser, man diskuterede de mest radikale emner – ikke mindst i butikkerne, hos skræddere, frisører og skomagere, der i kraft af deres arbejde havde kontaktflader til brede samfundsgrupper.

Alt i alt var det fra disse nye sfærer, at den politiske bevidsthed blev formet for derefter at komme til udtryk i massemøder og politiske manifeste og brede sig over hele byrummet. De sociale forbindelser skabtes ud fra steder og en identificering med disse. Byen blev partiets, og her fra det nye algerske offentlige rum bredtes ideen om folket (*sh'aab*) og om nationen (*watan*) sig til landområderne, hvor *jihad* blev omformuleret til en kamp for nationen, og Guds sag (*Sabil Allah*) blev sat lig med uafhængighed. Det var herfra befrielseskrigen i 1954 blev ført ind til byen igen.

Mangfoldigheden af de moderne udtryksformer inden for nationalistbevægelsen blev imidlertid snævret ind til en enhedsfront, især på grund af kolonistrets undertrykkelse og manipulationer af bevægelsen. I anden del gennemgår Carlier i to kapitler den populistiske ideologis opståen og den sociale baggrund for den kabylske fraktion, der blev ekskluderet af nationalistbevægelsen i 1948. Et tredje kapitel omhandler l'Organisation Speciale, en hemmelig militær organisation, der blev etableret mod slutningen af 1940'erne. På det tidspunkt trak en række af bevægelsens medlemmer sig ud af de officielle partier for at opbygge en hierarkisk undergrundsorganisation. Deltagerne blev trænet militært ved hjælp af franske militærmanualer og revolutionslitteratur. De gennemførte sabotager, hold-ups etc., før organisationen blev brutalt oprævlet i 1950.

Det var den franske kolonimagts afvisning af de algierske forsøg på at opnå autonomi, der blokerede de offentlige talerum. Man kunne ikke længere handle ved at tale. I organisationen blev volden et koncept, udviklet med inspiration i Indokinakrigen, Den lange March i Kina, via læsning af Zapata, Sinn Fein, bolsjevikkerne, vietnameserne og om den parisiske kommune. De mange grupperinger, foreninger og kredse inden for nationalistbevægelsen blev underlagt ideen om en front, som fornægtede regionale forskelle, atomiserede enkeltmedlemmerne og tømte bevægelsen for diversitet. Tilbage var modellen fra den hemmelige organisation byggende på personlige forbindelser og klaner.

Carlier har ikke skrevet en bog for nybegyndere. Den forudsætter et vist kendskab til de overordnede træk ved og deltagerne i denne periode af Algeriets historie. Til gengæld byder den på en rigdom af detaljer og observationer baseret på interviews med over 700 af periodens aktører. Carlier har en indlevelsessevne i tiden og dens personligheder, hvilket skaber mikrosociologi på højt plan. Han viderebringer en fornemmelse af perioden som en håbets tid, hvor mange muligheder stod åbne, selv i fremstillingen af de mere populistiske, machistiske og voldsdyrkende aspekter. Samme indlevelsessevne kan man ikke finde i Carliers indlednings- og afslutningsafsnit. Han belyser fint de parallelle, man kan finde mellem islamistbevægelsens opståen og ideologi og de totalitære fronttendenser før 1954. Men beskrives ungdommen i 30'erne og 40'erne som en ungdom åben mod oplysning i forhold til omverden, ses ungdommen i 80'erne og 90'erne som uden identitet, inspireret af Afghanistankrigen, af Khomeiny, af amerikanske B-film og Hongkong-karate. Der er ingen forsøg på indlevelse hos Carlier i det kreative potentielle, ungdommen besidder. Det kan skyldes, dels at udviklingstroen har forladt Nordafrika, dels en stemning af afmagt, der præger algierske intellektuelle i dag. Denne er forståelig nok. Omar Carlier har været i eksil i Frankrig siden 1993.

Marc Schade-Poulsen
Antropolog, ph.d.

Det Danske Center for Menneskerettigheder
 København

FANNY COLONNA: Les Versets de l'Invincibilité: Permanence et changements religieux dans l'Algérie contemporaine. Paris. Presses de Sciences Po 1995. 397 sider. ISBN 2-7246-0675-2, pris kr. 250.

Fanny Colonna, sociolog og forskningsleder i CNRS i eksil i Frankrig, har med *Uovervindeligens Vers* samlet resultatet af en 15 år lang forskningsproces i Auresbjergene. Bogen omhandler religiøse ændringsprocesser fra 1880 til 1940. Det er en afgørende periode i Algeriets historie, hvor islamopfattelsen fra at have været centreret omkring helgener og religiøse broderskaber blev domineret af den reformistiske bevægelse, der har præget landets selvopfattelse op til i dag. Bogen er suppleret af omfattende arkivstudier og er – inspireret af Ginsburg – opbygget som fire mikrohistorier i essayform, der rekonstruerer en fortid, der i dag synes glemt i Algeriet.

Colonnas fokus ligger i en undersøgelse af religiøse teksters placering i samfund, der gennemgående ikke er læsende, og i en analyse af skriftbærernes position og ændrede rolle over tid. På den måde forholder Colonna sig til tre koryfæer inden for studiet af nordafrikansk religion, Berque, Gellner og Geertz. Førstnævnte har sjældent søgt at teoretisere sin enorme viden om feltet. Det har Gellner til gengæld. I forlængelse af fransk kolonialtografier har han længe domineret debatten om folkelig religion i Nordafrika ved at stille populære, ekstatiske og orale islamformer over for tilsvarende ortodokse, puritanske og skriftlige. Konsekvensen heraf har været at sætte lighedstegn mellem oralitet og analfabetisme og at se de populære religionsformer som tilhørende en Middelhavs-fælleskultur, dvs. som værende i bund og grund uislamisk, men med en skriftlig islam påført udefra. For Colonna har teksten og hermed islam altid været til stede i de nordafrikanske samfund. Spørgsmålet er hvordan. Colonna finder her inspiration i Geertz' mere Weber-orienterede tilgang, der gør det muligt at belyse forandringer i religionsformer inden for en selvstændig analyse-ramme. I modsætning til Geertz ser Colonna dog ikke den nordafrikanske reformisme som udtryk for en ideologisering af religionen, ej heller som et brud på en kontinuerlig historie.

I første essay følger vi Si Lhachemi, der i 1879 blev deporteret til Calvi, for at have grundlagt en orden af 500 brødre med egen domstol, sygepleje og jordadministration, for